

Lecture Notes Week 5 Samoan morphology, lexis and grammar

Su'esu'ega i le fausaga o upu Samoa

Folasaga

Faapei le upu o se piliki sima e fau ai se fale, ua aoga e fatua'i ai se tautalaga, itiiti pe tele foi. Afai e fia malamalama atili i se upu e mana'omia ona iloa lona sipela/ vaevaega i silapela ma futaga o faaleoga. Tulaga i vasega o upu/ aafiaga i fausaga o upu/ o ni mea e tulagaese ai, o lona uiga ma le faaaogaga i le gagana.

Ua avea le **fonime** ma iunite o leo, a ua ta'u le iunite autu o se upu o le a'a poo le **mofime** i le Igilisi.

O a'a o upu:

E lua ituaiga a'a taatele i gagana:

1. a'a sa'oloto
2. a'a puipuia (noatia)

Faamatalaga - a'a sa'oloto

E faasino leni i se fasiupu poo se upu ua avea ma a'a o lona fausaga, faapei o se pou e tu ai le fausaga atoa. Ft. Ua iloa gofie le a'a o le upu 'falesa,' o le fale. E faapea foi le fuiupu sola atu, o le sola.

Ua mafai ona toe vaevae a'a sa'oloto i ni ituaiga se lua:

1. o na e faaleupu o latou pogai – lexical, ma le
2. na o faalekalama o latou faatatau . O se vaega tele o upu autu e iai nauna, vaepa, soanauna, ma soaveape e lavea i le ituaiga 1.

A o le ituaiga e 2 ua maua i ai upu lagolago e pei o atikale, upu failo, sooupu ma isi faapena.

Faata'ita'iga 1

Upu: alu i le fuiupu alu i fafo

Ituaiga: faaleupu, o se veape

Sipela – a-l-u

Silapela – a-lu

Ta’uga – alu

A’a – alu

Uiga: e sa’oloto ma iloga o se upu

Autu i le vasega o upu – faaleupu – lexical

Faata’ita’iga 2:

Upu: sa l le fuiupu ‘sa alu’

Ituaiga – faalekalama, faailotaimi

Sipela – s-a

Silapela – sa

Ta’uga – sa

A’a – sa

Uiga: e sa’oloto ma iloga o se vaegamea o le kalama e sogaiina le upu autu. E tutasi foi, e le faapipiia i le upu autu.

2. a’a puipuia /noatia

Ua faatatau leni i fasiupu faapipii ua aofia i fausaga o upu ma tautalaga. E lua ituaiga, Muamua, o na e suia le uiga o se upu pe a faapipii i ai. Lona lua, o na e le suia le uiga o le upu pe a faapipii i ai, se’i vagana lona fausaga, mo se faata’ita’iga.

Faata’ita’iga 3.

Faapipii: faa- i le upu faaola

Ituaiga: 1 suia

Uiga: noatia (e le tuto’atasi le fa’a ae pipii i le veape ola

Faamatalaga: ua sui e le faa- le uiga atoa o le ola e avea ma se veape galuea’iina.

Faata’ita’iga 4.

Faapipii: -a i le upu va’aia (vaai+a)

Ituaiga – 2 (e le suia le a’a)

Uiga – puipuia (e le tuto’atasi)

Faamatalaga – tainane faapipii i ai le -a, ua le suia ai le tulaga autu o le upu o le ute, se'i vagana le fausaga veape ua suia (vaai + a).

O le le agai

O le le agai ua na suia le uiga o se upu poo se fuiupu ma e sa'oloto lona uiga. Faapei o le o i le muanauna nominate, e le tatau ona faapipii faatasi ma isi upu: Ft., E le mafai ona tusi, Ole Atua e lemata'uta'ua. Ae faapea, O le Atua e le mata'uta'ua.

Su'esu'ega Faapitoa

O le a'a o se upu, e ta'u ai le upu autu, ta'u foi o le ute (nucleus) o lona fausaga. E iai upu e na o le a'a o latou fausaga. Ft., o upu e ta'itasi silapela – Fa, sa, la, va, ta, e leai ni faapipii pei ona iloa I fausaga e pei o le faa-sa (faapipii le faa), tauva (faapipii le tau), tata (faapipii le ta), poo le laina (faapipii le -ina).

FAUGA O UPU

O auala masani nei ua fau ai a tatou upu i le gagana Samoa

1. Sosoo

– soo ni upu poo ni fasi upu e maua ai ni isi upu fou
a. veape ma le nauna (VN) Fai + aoga, fai + feau, fo + ma'i
e. nauna e lua (NN) fale + ma'i,
Se auala faaaoga soo

2. Fono faapipii

E faapipii ni fasi upu (patikale) i upu autu (a'a)
Feinu, tauvalaau, faasolo, feliua'i, fefulisa'i

3. Sautualua

E iai fausaga nei – ala+ala, ola+ ola, soo+soo, faa+lata+lata

4. Fatua'i e ala i le faa-

E iai galuega nei
a. faaveape se nauna faasuka
e. fau se isi nauna faapatele, faafanua

- i. galuea'iina se veape faainu
- o. fau se soanauna a'oga faafaia'oga

5. Nono

Nono mai I isi gagana

Ft. Eleni – agelu, evagelia, ekalesia; Eperu – aeto, urosa, leova
(toe faaaoga a tatou upu anamua)

6. Soaga

O nisi upu e ta'a a soa pe o vaavaalua. E iloa le tasi I le mea e iai le isi.
(collocation). Lau Susuga/

Su'esu'ega Faapitoa

Fausaga o veape Tusi lona 2 Lau Amata lunita 6.